

Tohleto je výběr z mé drobné beletrie tak asi za posledních dvacet let. První z těchto prací, „Pán se vrátil“, byla napsána r. 1915; poslední nedávno.

Ve světové kritice pravidelně tak asi v intervalu desíti let vracívá se vlna mínění, které z odporu k analytické mánii posledního data volá po obnově umění fabulačního. Jsme prý syti činnosti logicisticky pitvavé, říká, která rozměňuje na prášek naše city i hnutí volní a konstruuje řadou výbuchů obrazivých dějové skoky a odskoky se zvůli, která prý je jen lžizákonnost, něco prý odvozeného a nepřesvědčujícího. Toužíme prý znova po čisté obraznosti předmětně dějové, která plyne nepřetržitě a nerušeně v melodii hudební spanilosti, v kantiléně hudebního prstenu přesvědčivého, protože si podmaňuje stejně tvé smysly jako tvého ducha.

Tohleto volání má své dobré jádro. Mělo také, nezapírám toho, jakousi účast ve vzniku této knížky; ale mýlil by se, kdo by se domníval, že to byl jediný a hlavní důvod jejího vzniku. Její původ je mnohem životnější.

Většinu povídek z Dřevorytů básnila *vzpomínka*. Jsou tam postavy a děje, scény i posuny, které jsem zahlédl alespoň v náznaku nebo v nápovědi v dětství a které mě mučily ještě v dospělém věku a nedaly mi pokoje, pokud nebyly vysloveny slovem básnickým; něco, co mnou tenkrát otrásl, poněvadž jakoby trhlinou v černé mase zjevil se mému užáslému pohledu život jako velická démonická síla plná protikladů a svárů vnitř-

10 ních. Ten strašlivý úžas prvního pohledění tváří v tvář hrůzné
mocnosti životní, to je to, co mě pronásledovalo, to je to, co jsem
chtěl zaklít do typické linie, do typické situace. Proto jsem psal
tyto povídky, v nichž jsem chtěl směstnat na nejmenší plochu
co nejvíc životné dějovosti v bleskovém osvětlení. Právě tak
vede si v podstatě kreslíř dřevorytu, který chce být víc než
pouhý obratný technikář; dřevoryt ve vyšším smyslu je víc než
technika: jest zvláštní zhuštěné a souhrnné vidění světa.

1. září 1935

F. X. Š.

Pán se vrátil

11

První ne spatřila, ale uhádla jej Katka, když vyšla za stude-
ného rozmrazeného večera říjnového do zamženého sadu za
svým obvyklým úkolem: přesvědčit se, jsou-li zavřena zadní
vratka zahradní, kterými vyháněli a vháněli skot; spásal posud
úhory i luka dávno z otav posečená.

Utušila jej tedy na štěpnici záhumenné pod starou jabloní,
rozsochatou a vydoupanlou, kluky nesčíslněkrát kamenova-
nou, lišejníkem porostlou, zpodíranou ještě několika dřevci,
ačkoliv nebylo na ní již ovoce a její klikaté větve neprohýbaly
se již pod jeho tíhou: byla nedávno sčesána a půda pod ní udu-
pána jako na mlatě. Listoví a drobné větévky, pozurážené v zá-
pase o její plody, stlaly se pod ní a zvolna zetlivaly.

Snad by ho byla přehlédla, ale pes, který ji provázel, zaštěkal
a vrhl se útočně do nejtemnějšího koutu zahradního. Katka se
zprvu nelekla, byla při své drobné, skoro filigránské postavě
nebojácná, hotový chlap co do srdnatosti, říkali o ní muži na
dvorci i v dědině. Ale pes zavyl před ním táhle jako před pří-
šerou nebo mátohou, a pak zmlknuv naráz, plazil se k němu
po břichu; to se v jeho temném mozku zvířecím zvolna a bolestně,
oh, nesmírně bolestně rozednívalo jakési poznání nebo jakási
vzpomínka, dávno uspaná nebo zasypaná jinými dojmy, na jeho
pána a velitele tak dlouho, dlouho vzdáleného a propalovala se
nyní jako oheň nebo provalovala se snad jako zjitřená rána na
povrch, a pes zaskučel z této muky; až teď se zachvěla a ulekla.

Ale v tu chvíli pochopila již, že jest to *on*, pán dvorce, dlouho